

KÖYLÜLER NEDEN KÖY ENSTİTÜSÜNE SAHİP ÇIKMADI?

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Pazartesi, 20 Nisan 2015 06:50 -

---

17 Nisan 1940, Köy Enstitülerinin kuruluş günüdür. Aradan 75 yıl geçmesine rağmen Köy Enstitüleri unutulmuyor. Eğitimciler ve halkçı örgütler tarafından yurdun birçok yerinde bilgi şölenleriyle, konferanslarla, sergilerle anılıyor.

Köy Enstitüleri eğitim ve toplumsal mücadeleler tarihimizde iki özelliği ile iz bıraktı:

□ □ *Bir:* Yalnız köylerden yatılı öğrenci aldığı için o zamana kadar eğitimden yoksun köy çocuklarına okuma olanağını artırdı. Bu okullar sayesinde 16.000 kadar köy çocuğu öğretmen, sağlık memuru gibi mesleklerin sahibi oldu. Mezun ettiği öğretmenler nedeniyle de yeni açılan köy okullarını öğretmene kavuşturmuş oldu.

□ □ *İki:* Batıdan aktarılma, bilgi yüklemeye dayanan eğitim yöntemleri yerine yüzde sekseni köylerde yaşayan, tarım ve hayvancılıkla uğraşan Türkiye'nin koşullarına göre bir eğitim sistemi getirdi. Enstitüsü mezunlarından istenen, hem diğer okullarda verilen ideolojik eğitimi almaları, hem de köylüyü iktisaden kalkındıracak üretim bilgileri ile donanmaları idi.

Batıdan kopya edilen eğitim usullerinin Türkiye'nin koşullarına uymadığını, bununla yeni bir toplum yaratılamayacağını bilen aydınlar İkinci Meşrutiyet'ten beri vardılar. Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi, daha 1914'te Meclis-i Mebusanda bu konudaki düşüncelerini dile getirmişti. Ancak bu konuda 1936'ya kadar girilen denemeler sınırlı kaldı. Bu tarihte okuma yazma bilen köylülerden 6 aylık bir kursla üç yıllık köy okulu için eğitmen yetiştirme denemesine, 1937'de de Köy Öğretmen Okulları uygulamasına geçildi. Bu denemeler 1940'ta Köy Enstitülerinin açılmasıyla sonuçlandı.

Enstitüler düşüncesinin mimarı 1935'te İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirilen İş Bilgisi öğretmeni İsmail Hakkı Tonguç'tur. 1939'da Maarif Vekili olan Hasan Ali Yücel, projenin siyasi sorumluluğunu üstlenmiştir.

Enstitülerdeki eğitim, ilk yıllarında o zamana kadarki eğitim anlayışına aykırı görülerek bir kısım aydınlar tarafından yadırganırken, bir kısmı tarafından hayranlıkla karşılandı. Gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın röportajlarından oluşan "Yarının Türkiye'sine Seyahat" (1943) kitabı bu kesimin düşüncelerini ifade eder.

KÖYLÜLER NEDEN KÖY ENSTİTÜSÜNE SAHİP ÇIKMADI?

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Pazartesi, 20 Nisan 2015 06:50 -

KİM AÇTI, KİM KAPATTI?

Bugünün aydınlarında Köy Enstitülerinin neden açıldığı, neden ve kimler tarafından kapatıldığı konusundaki görüşler bulanıktır. Bu bulanıklık siyasi tarihimize bakıştaki yanlışlarından kaynaklanıyor. İddia odur ki, zamanın iktidarı, devrimci bir iktidardır. Enstitüleri açarak köylüleri sömürü ve baskıdan kurtarmak istemiştir. Onu kapatan ise 1946'dan sonra iktidarda güçlenen toprak ağalarıdır.

Yanlışlık, 1940'lı yıllarda devrimci bir iktidara sahip olduğumuz görüşüyle başlıyor. Bu yıllar, Türk siyasi hayatının en baskıcı yıllarıdır ve bu baskı doğrudan doğruya halk kitlelerinedir. Toprak ağaları, bürokratik burjuvazi ile birlikte iktidardadır. 1945'te çok partili hayata geçildiğinde toprak ağalarının DP'ye geçtiği ileri sürüldüğüne göre CHP kendi içindeki ağalardan kurtulmuş olması gerekmez mi? Enstitüler, 1945'ten başlayarak yöneticileri değiştirerek, programları üzerinde oynanarak klasik öğretmen okullarına çevrilmiş ve 1954'te de başka bir değişiklik yapılmayarak İlköğretmen Okullarına çevrilmiştir. Enstitülerin kapatılmasında CHP'yi sorumlu saymamak veya çeşitli gerekçelerle mazur göstermek, doğru değildir. O günkü iktidar patisiyle bugünkü muhalefet partisi CHP elbette farklıdır.

Tekrarlamak zorundayım: Enstitüler, öğrencileri okul binalarını kendi yaptıkları, sebze ve meyve yetiştirdikleri, mezunları köy kalkınmasına yardım ettiği için değil, İkinci Dünya Savaşı yılları içinde bu okullarda baş gösteren sosyalizm düşüncelerinin filiz vermeye başlaması nedeniyle gözden düşmüştür. 1945'te Tan Matbaasını tahrip eden, Dil Tarih'te solcu hocaları görevden alan, Nazım Hikmet'i hapse atan ve Sabahattin Ali'yi katleden anlayışla Enstitüleri kapatan iktidar aynıdır. Zamanın iktidarı İsmail Hakkı Tonguç'un önderlik ettiği bu örnek uygulamayı feda ederek DP'nin yolunu da temizlemiş olmaktadır. Eski CHP'ye özlem duyanlar, bu gerçekleri de göz önünde bulundurmalıdırlar.

KÖYLÜLER NİÇİN SAVUNAMADI?

Gerçekte Enstitüler kapatılmadı. Programları değiştirildi ve sonunda adları değiştirildi. Bu süreçte köylülerin nasıl bir tutum aldığı, enstitüleri ve enstitü mezunlarını savunup savunmadığı üzerinde fazla durulmamıştır. Savundukları yolunda kanıtlar da yoktur. Bunun nedeni, enstitülerin kapısına kilit vurulmaması ve köy çocukları için yaratılan okuma imkânının devam etmesi idi.

KÖYLÜLER NEDEN KÖY ENSTİTÜSÜNE SAHİP ÇIKMADI?

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Pazartesi, 20 Nisan 2015 06:50 -

Düşünmek gerekir ki, Köy Öğretmen Okulundan dönüşmüş bir enstitüden en erken 1942'de mezun olan bir öğretmen, dört-beş yıl içinde köyünü cennete çevirme imkânına sahip değildi. O ne ağa topraklarının topraksız köylülere dağıtılmasını, ne karaborsanın önlenmesini, ne yol vergisinden vazgeçilmesini sağlayabilirdi. En yeteneklisinin yapabileceği şey, öğrencilerine Türkçe, matematik, yurt bilgisi gibi dersleri iyi öğretmek ve okulun yanında kendisine devlet tarafından ayrılan bir kısım toprakta ürün yetiştirmekti. Bunlar güzel şeylerdir ama ne köyün iktisadi ve kültürel yapısını değiştirmeye yeterdi ne de zaten bu konuda zaman yeterliydi. 1940'lı yıllarda köylüler askerlik yapmak, vergi vermek, yolda çalışmak gibi yükümlülüklerine karşılık hiç bir siyasi hakka sahip değillerdi. Onlardan devletin uygulamalarına karşılık yürüyüş yapmaları gibi eylemler beklenemezdi.

Köydeki büyük değişim, 1950'den sonra tarıma makineleşmenin girmesiyle başlamıştır. Köy öğretmenin böyle bir imkâna sahip olması mümkün değildi.

Kısacası, devlet, Köy Enstitülerini "Komünist yetiştirdiği" gerekçesiyle "ıslah ettiğini" açıkça belirtmiştir. Enstitüden yetişme yazarların kitaplarında, özellikle Fakir Baykurt'un "Köy Enstitülü Delikanlı" kitabında bu gerçek anlatılmıştır. Komünist sözcüğünün çok uzun yıllar yasaklı olmasından ve bugün de toplumda yaygın antipatik anlamından ötürü, enstitülerinin "kapatılması"na başka gerekçeler aramak doğru değildir. Birer kalkınmacı olarak köye hizmet ruhuyla yetişmelerine karşılık enstitülerin komünist yetiştirdiği büyük bir abartma ve bahanedir. Fakat buralarda üç-beş öğrencinin sınıfsız bir toplum düşüncesinden etkilenmiş olması bile devleti fena halde ürkütmüş bulunuyordu.

Fotoğraf, benim adı İlköğretmen Okulu'na çevrildikten dört yıl sonra (1958) kaydolduğum Akpınar köy Enstitüsü'nden çekilmiş.